

УДК 343.979 (477)

Головкін Богдан Миколайович —
завідувач сектору Інституту вивчення
проблем злочинності АІПрН України,
кандидат юридичних наук

Ціннісно-нормативний аспект спрямованості особистості корисливого насильницького злочинця

У статті аналізується зміст ціннісних орієнтацій корисливих насильницьких злочинців загалом та учасників організованих злочинних угруповань зокрема, за результатами методики психологічного тестування М. Рокича, розкриваються цінності-цілі та цінності-засоби, встановлюється специфіка цілепокладання та ціледосягнення даної категорії злочинців, порівняно із корисливими ненасильницькими злочинцями.

Ключові слова: особистість, корисливо-насильницький, злочинець, організоване злочинне угруповання, психологічне тестування.

Під спрямованістю особистості корисливого насильницького злочинця необхідно розуміти: *засовану на суспільно небезпечному ставленні до власності і недоторканості психофізичного статусу суб'єкта власності домінуючу мотиваційну тенденцію на отримання матеріальної вигоди засобами кримінального насильства*. Структурно спрямованість особистості включає чотири інформаційні блоки: *статусно-рольовий, ціннісно-нормативний, буттєво-смісловий і мотиваційний*. У цій публікації пропонується узагальнено охарактеризувати ціннісно-нормативну структуру спрямованості особистості корисливого насильницького злочинця, включаючи учасників та лідерів організованих злочинних угруповань, на прикладі її ключового елементу ціннісних орієнтацій.

На сьогодні циклом суспільних наук поняття “ціннісних орієнтацій” віднесено до рангу міждисциплінарних категорій, що використовуються у категоріально-понятійному апараті різних дисциплін із неоднаковим предметним змістом. У соціології “ціннісні орієнтації” співвідносяться із категоріями “норм і цінностей”, соціально-психологічна тео-

рія, окрім цього, ставить їх в один логічний ряд ще й із “соціальними установками” або “атитодами”, психологічна наука розглядає у зв’язку із категоріями “смыслу і значення”, “мотивації і цілескладання”, “регуляції поведінки” [1, с. 241]. Саме через це, ціннісні орієнтації розглядаються як однопорядкові з такими термінами, як “цінність”, “норма”, “соціальна установка”, “світоглядна позиція”, “смысловий мотив”, “сталон оцінки”, “відношення” та ін. [2, с. 4–10]. Функціональними одиницями аналізу ціннісних орієнтацій, передусім, виступають *цінності і норми*, бо саме через соціальні категорії “цінність” і “норма” вирізняється ланка зв’язку між суспільством, його найважливішими інститутами, благами, ідеалами, вимогами і заборонами та поведінкою людини як суб’єкта суспільних відносин. Термін “цінність” багатогранний, у ньому понайменше, слід виділяти матеріальний та ідеальний аспекти. Матеріальний аспект виражається поняттями блага, вартості речей, символу матеріального благополуччя, корисності. Ідеальний аспект пов’язується із такими термінами, як ціль, атрибут, індивідуальний смысл і значення, особисте ставлення, моральний імператив, сталон оцінок і порівнянь, критерій вибору. Концепт “цінність” містить деонтичне й смыслове навантаження, виражає міру належного, принаймні формального визнання культурних ідеалів, моральних вимог, правових приписів, релігійних канонів, загальнолюдських чеснот і реального, вибіркового дотримання їх через призму егоцентричних потреб та інтересів, а також сповідування в значенні керівних ідей, залежно від ступеня інтегрованості особистості в суспільство, засвоєння його найважливіших інститутів, конституційних засад суспільного устрою, нормативних вимог. У будь-якому разі цінність знаходиться в інституціонально визначених рамках, набуває онтологічного статусу тільки у зв’язку із включенням у життєву практику людей, через суб’єктивізацію і співвідношення із цілями, засобами та результатами діяльності. Сформованій шкалі суспільних цінностей-цілей відповідає набір регламентованих пляхів і дозволених засобів та способів ціледосягнення, що закріплюються у нормах-правилах поведінки й забезпечуються переконаннями в правильності їх змісту, стереотипами і звичками дотримання, авторитетом громадської думки, зрештою легальною і нелегальною системою заохочень та санкцій. Іншими словами цінностям-цілям завжди кореспондують цінності-засоби, діапазон яких обмежений рамками правового поля. Соціальні, у тому числі правові, норми регламентують, приписують і визначають поведінкові стандарти, принципи та правила, альтернативний набір засобів ціледосягнення в різних сферах суспільного життя. Відомий соціолог і філософ М. С. Каган сформував наукове уявлення про цінність на психологічному рівні в рамках ціннісного відношення, що утворюється зв’язком двох контрагентів: 1) певного предмету, котрий стає носієм цінності, і, 2) особи, яка оцінює цей предмет через надання йому значення. Таким чином, *цінність* с

значення об'єкта для суб'єкта у формі блага, а оцінка виступає актом інтелектуально-емоційного осмислення даного блага [3, с. 68].

Тепер безпосередньо перейдемо до емпіричного виміру *ціннісних орієнтацій* корисливих насильницьких злочинців, у тому числі учасників і лідерів організованих злочинних угруповань, за методикою психологічного тестування М. Рокіча. Остання розроблена названим науковцем на основі психологічної теорії цінностей і ціннісних орієнтацій. Концептуальні положеннями теорії М. Рокіча зводяться до наступного. Загальна кількість цінностей, що є надбанням людей, невелика; цінності для всіх людей спільні, хоча мають різну міру засвоєння; витоки людських цінностей простежуються в культурі, суспільстві, суспільних інститутах та самій особистості; цінності організовані в ієрархічні системи; вплив цінностей здійснюється на всі соціальні феномени [4, с. 14—15]. Ієрархія цінностей становить структуру переваг кожної цінності для індивіда, іншими словами ціннісна ієрархія за М. Рокічем відбиває порівняну значущість тих чи інших цінностей для особистості, переконаність у правильності поставлених цілей і обраних способах поведінки. Усі цінності М. Рокіча поділяє на два класи: *цінності-цілі* (термінальні) і *цінності-засоби* (інструментальні). Термінальні цінності розглядаються як переконання в тому, що певні цілі соціального розвитку особистості варті того, щоб до них прагнути. Інструментальні цінності — переконання в тому, певний образ дій (спосіб поведінки) із особистої та суспільної точок зору визнається за краще при будь-яких обставинах [4, с. 14—15]. Процедурні моменти проведення психологічного тестування за методикою “ціннісні орієнтації” (М. Рокіч) полягали в наступному. Тестування проводилося у трьох кримінально-виконавчих установах середнього рівня безпеки. Всього у тестуванні взяло участь 100 осіб, які були поділені на основну (корисливі насильницькі злочинці: грабіжники, розбійники, вимагачі, бандити, корисливі убивці) і контрольну (корисливі злочинці: крадії) групи, по 50 чоловік кожна. Засудженням обох груп надавалося два списки цінностей (по 18 у кожному), викладених в алфавітному порядку на аркушах паперу, спочатку перелік термінальних цінностей-цілей, а потім інструментальних цінностей-засобів. Перед респондентами ставилося завдання почергово в обох списках присвоїти ранговий номер запропонованому переліку цінностей, відповідно до їх особистої значущості. За підсумками тестування роздатковий матеріал піддавався обробці, з метою визначення порядкового місця, що відповідає ранговому значенню у списку (термінальних) та (інструментальних) цінностей. Перших п'ять порядкових місць термінальних цінностей-цілей фактично відбивають моральний стрижень особистості, тоді як перших п'ять інструментальних цінностей-засобів фіксують поведінковий стандарт, прийнятний у повсякденній життєдіяльності. Заключні п'ять позицій (з 14 по 18) обох списків цінностей також показові у плані останньочерго-

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

вості ціннісних переваг, тих поведінкових моделей, котрі з найменшою вірогідністю варто очікувати від корисливих насильницьких злочинців. Інтерпретація результатів тестування дозволяє виділити ієрархію найбільш значущих і найменш значущих термінальних цінностей-цілей у корисливих насильницьких злочинців та спробувати на їх основі підкреслити специфіку ціннісно-нормативної структури цієї категорії злочинців порівняно із контрольною групою. Прокоментувати отримані результати можна наступним чином.

Термінальні цінності (основна група). Першорангове місце у цьому списку посідає *щасливе сімейне життя*. Навпевно, що в умовах ізоляції сім'я – саме те благо, якого найбільшою мірою позбавлені засуджені. Таке здавалося б просте й логічне пояснення знає всі питання щодо важливості сім'ї в системі світоглядних ідеалів корисливих насильницьких злочинців. Однак, щоб уникнути обивательських суджень варто встановити і потаємне значення, яке іноді приписується засудженими поняттю сім'ї.

Таблиця 1
Результати психологічного тестування засуджених за методикою "Ціннісні орієнтації" (М. Рокич)

Порядкове місце термінальних цінностей за пріоритетним значенням (основна група)	Порядкове місце термінальних цінностей за пріоритетним значенням (контрольна група)	Порядкове місце інструментальних цінностей за пріоритетним значенням (основна група)	Порядкове місце інструментальних цінностей за пріоритетним значенням (контрольна група)
1. Щасливе сімейне життя	1. Здоров'я	1. Тверда воля	1. Вихованість
2. Здоров'я	2. Кохання	2. Самоконтроль	2. Життєрадісність
3. Хороші віддані друзі	3. Щасливе сімейне життя	3. Відповідальність	3. Відповідальність
4. Свобода	4. Свобода	4. Акуратність	4. Акуратність
5. Активне ділове життя	5. Життєва мудрість	5. Освіченість	5. Чесність
6. Цікава робота	6. Цікава робота	6. Чесність	6. Незалежність
7. Пізнання	7. Активне ділове життя	7. Сміливість	7. Самоконтроль
8. Розвиток	8. Матеріально забезпечене життя	8. Життєрадісність	8. Чуйність
9. Матеріально забезпечене життя	9. Пізнання	9. Вихованість	9. Ретельність
10. Життєва мудрість	10. Впевненість в собі	10. Раціоналізм	10. Раціоналізм
11. Впевненість в собі	11. Хороші віддані друзі	11. Терпимість	11. Освіченість

Продовження таблиці

12. Коханія	12. Продуктивне життя	12. Незалежність	12. Тверда воля
13. Продуктивне життя	13. Розвиток	13. Широта поглядів	13. Високі запити
14. Суспільне визнання	14. Краса природи та мистецтва	14. Ретельність	14. Сміливість
15. Краса природи та мистецтва	15. Суспільне визнання	15. Працьовитість	15. Широта поглядів
16. Розваги	16. Розваги	16. Чуйність	16. Терпимість
17. Щастя інших	17. Щастя інших	17. Непримиренність	17. Непримиренність
18. Творчість	18. Творчість	18. Високі запити	18. Працьовитість

Зі слів злочинців вдалося встановити декілька інтерпретацій останнього. Насамперед, у загальноповживаному розумінні. Пiнність сiм'ї публiчно визнається тiєю iдеальною метою, до якої в принципі варто прагнути з огляду на молодiжно-вiковi параметри корисливих насильницьких злочинцiв та усвiдомлення вiддаленої перспективи звiльнення. Про щасливе сiмейне життя бiльшiсть мрiє ще й у зв'язку з тим, що самi зростали у неблагополучних сiм'ях, часто неповних, де рiдко встановлювалися довiрчi, емоцiйно приязнi стосунки мiж батьками i дiтьми, постійно вiдчувався брак дружньої, доброзичливої сiмейної атмосфери. Тому прагнення щасливого сiмейного життя – своєрiдна компенсацiя на даний час недоступного i нездiйсненого. Окрiм цього у колонiях “сiм'я” досить часто розумiється як спосiб вiдокремленого спiвжиття за принципом земляцтва, вiку, однотипних злочинiв, алкогольної чи наркотичної залежностi, одного статусу, iстотних матерiальних iнтересiв. Щодо останнього чинника, то останнiм часом набуло поширення явище, коли фiзично сильнiшi i нерiдко бiльшi авторитетнi злочинцi опiкуються i заступаються за фiзично слабших, утiм матерiально краще забезпечених засуджених, котрi майже “добровiльно” вiдлячують продуктами харчування, отриманими у передачах i бандеролях, можуть купувати i пригоняти предметами, забороненими в обiгу, сплачувати борги тощо. Пiд “щасливим сiмейним життям” нерiдко мається на увазi можливiсть листування, отримання передач i бандеролей, приїздiв на побачення. Не слiд забувати, що, наприклад, укладання шлюбу в колонiї – це випробуваний аргумент довести адмiнiстрацiї установи “тверде становищення на шлях виправлення”, яке вiдкриває дорогу до умовно-дострокового звiльнення. Зрештою наявнiсть сiм'ї гарантiя того, що пiсля звiльнення буде куди повернутися, розумiння своєї потребностi близьким людям. Насамкiнець вiдмiтимо ще один смисловий контекст розумiння “щасливого сiмейного життя”. Для багатьох неодноразово засуджених рецидивистiв бiльш старших вiкових

групи, символом щасливої сім'ї є Мама, возведена у ранг святині, гіперцінності. Спілкуючись із цією категорією засуджених було з'ясовано їх скептичне ставлення до перспективи утворити власну сім'ю. Згаяні крапці роки життя в ув'язненні, серйозно підірване здоров'я, втрачені суцільно корисні зв'язки і "тавро рецидивіста" сприяють самокритичному усвідомленню своєї непотрібності нікому, окрім мами, сдиної рідної душі, яка на відміну від інших не відчужалася, завжди готова співітияти долю дітей такою, як вона є. У зв'язку з цим багато хто із рецидивістів убагає гіпотетичне "сімейне щастя" у доживанні віку із матусею, турботі про неї, спробі вимолити прощення за спричинені страждання. Цінність *здоров'я* засудженими пов'язується із необхідністю фізичного виживання в жорстоких умовах колонії та перспективами звільнення. Для корисливих насильницьких злочинців міцне здоров'я розцінюється не тільки як потенціал "робочих рук", а ще й як показник кримінальної придатності і довголіття, засіб заробляння силою "на пшаток хліба". Під здоров'ям зазвичай розуміється фізична сила, міцна статура, відсутність хронічних хвороб, що конче необхідні учасникам і лідерам організованих злочинних угруповань. У колонії за допомогою використання фізичної переваги здійснюється відстоювання силою честі та гідності так званого "справжнього пацана", завоювання авторитету і привілейованого місця в ієрархії засуджених, реалізуються плани зробити "кримінальну кар'єру", потрапивши до оточення "світної" страсти засуджених, негативно налаштованих до вимог режиму. Дбайливе ставлення до власного здоров'я, опікування його належним станом, як це є парадоксально, але найвиразніше проявляється у вбивць. Останні, як правило, не можуть похизуватися добрими фізичними даними. Проте серед них найбільше кляузників на дотримання прав засуджених щодо норм харчування, матеріально-побутового забезпечення, медичного обслуговування, спортивно-оздоровчих заходів тощо. *Наявність хороших і відданих друзів* допомагає більш ефективно відстоювати свої інтереси в колонії, створювати відокремлені мікрогрупи, жити за рахунок інших, підпитувати надійних і перевірених співучасників на виконання злочинних планів, що виношуються під час відбування покарання. Друзі одночасно виконують роль партнерів по спілкуванню, з ними можуть будуватися сильні не злочинні плани на майбутнє, зокрема, влаштування свого життя (спільна робота, підтримка, допомога з житлом тощо). *Свобода* - абсолютна цінність в місцях позбавлення волі й стратегічна мета життєвої концепції загалом. В останній інтерпретації під свободою розуміється індивідуальна незалежність і воля до свободи як протестний вияв індивідуальності. Мається на увазі незалежність від суспільства, свобода від моральних цінностей, правових вимог, норм поведінки, незалежність від контролю з боку органів кримінальної юстиції, відсутність будь-яких зобов'язань, споживацьке відношення до соціуму та оточуючих людей. Воля сприймається як самопілля, що кореспондує із веденням гедоністично-розважального або престижно-статусного способу життя, підтримання аристократського іміджу

“бродяги”, протест проти догматики правового урегулювання всіх сфер суспільного життя. Термін близький за значенням до сваволі. Значимо також смисловий контекст свободи як знаходження самотунності, ствердження в рефлексивній групі через ризиковані та неординарні вчинки, наприклад, дозволити вживання неповнолітніми й особами ранньозрілого віку алкоголю, наркотиків, прийняття субкультурних цінностей і правил поведінки, участь у бійках розцінюється у значенні протестного вияву волі до свободи, самоцінність індивідуальності. *Активне ділове життя* — цінується як уміння “робити гроші”, залагоджувати кепські справи, мати зв'язки у нелегальному бізнесі, ділові зв'язки, надійних інформаторів-навідників, бути фартовим і талановитим у злочинній діяльності, “зривати кулі” і уникати покарання, покращувати фахову майстерність злочинного ремесла тощо.

Розходження у верхній частині списку термінальних цінностей у корисливих насильницьких і корисливих злочинців полягають у тому, що для крадіїв важливе значення мають кохання і життєва мудрість, тоді як до верхини ціннісної піраміди основної групи вони не входять взагалі. Річ у тім, що крадії — романтичні й сентиментальні натури. Для них важливо кохати і бути коханим, ця особливість відображена в тюремній поезії, піснях про нероздільну (російською “воровську любовь”). Крадії найбільш активно ведуть переніску із так званими “заочинцями”, виступають носіями злочинських традицій, субкультурних цінностей і правил поведінки. Життєва мудрість ними поцінюється у зв'язку із потягом до філософії, розмірковувань про несправедливу долю, помилки молодості, повчання молодших поколінь розважливості, стриманості, поступливої хитрості.

Нижню частину ієрархії термінальних цінностей у корисливих насильницьких злочинців утворюють творчість, щастя інших, розваги, краса природи і мистецтва, суспільне визнання. Заняття *творчістю* — корисні, однак у колонії не визнані серед спецкопінгенту артисти, поети, художники, автомобільні майстри та ін., саме вони і становлять творчий потенціал, реалізувати це просто не цікаво і не потрібно. Вимоги режиму, жорстка регламентація життя пригнічують потяг до творчості, тому останні не набуває масового характеру. *Щастя інших*. Відверто кажучи воно далеко не завжди сприймається як цінність навіть добропорядними громадянами, годі вже говорити про злочинців, для яких альтруїзм мало відоме і незрозуміле поняття. *Розваги* не становлять якусь надмету, до якої варто прагнути в житті, бо їх набір обмежений звичним дозволеним способом життя (алкоголь, наркотики, секс, азартні ігри). Втрата даного “блага” злочинцям не загрожує, а від того розваги не сприймаються у значенні якоїсь особливої цінності. *Краса природи і мистецтва* передбачає багатий духовний світ особистості, точку душевну організацію, чого завжди бракувало злочинцям. *Суспільне визнання* — асоціюється із зайвою увагою, завищеними вимогами, необхідністю відповідати статусу, бути під пильним контролем, дотримувати

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

натися правил субкультури. Це втомлює, зобов'язує, додає зайвого клопоту. Варто підкреслити цільовите співпадання нижньої частини ієрархії термінальних цінностей в основної і контрольної групи, що напевно вказує на близькість світогляду.

Найбільше функціональне значення мають *інструментальні цінності-засоби*, бо саме вони визначають поведінкові стандарти.

Тверда воля асоціюється із рішучістю та надійністю, апріорною здатністю вчинити злочин, готовістю застосувати насильство до слабозащитених заради наживи. Також ідеться про відсутність жалю, дотримання слова у разі потреби піти на вбивство, не залишаючи свідків. Тверда воля втілюється у принципах індивідуального стилю поведінки як-от: "бий усіх, щоб боялися", "сильних завжди поважають", "завжди бий першим – якщо не переможеш, то принаймні виживеш" тощо. *Самоконтроль* – провідна цінність інструментальної агресії, передбачає обмірковане і зважене рішення про напад, придушення емоцій, уважність до деталей, "дозовану" інтенсивність силового впливу залежно від поведінки потерпілих тощо. *Відповідальність* – передбачає необхідність зробити все для того, щоб виконати план, досягти бажаного результату за будь-яку ціну, підстрахувати в разі необхідності, вболівати за сильну сторону. *Акуратність* має декілька інтерпретацій, пов'язаних зі способом життя та стилем поведінки. Як елемент способу життя, включає побутову охайність, правильний вибір свого оточення, панобливе ставлення до партнера по спілкуванню, щоб ненароком не нашкодити собі, не видати зайву інформацію, "не залізи в дупу" співрозмовнику тощо. Як індивідуальний стиль поведінки акуратність втілюється у принципі "непасаєди", зник речові докази, "прибери за собою", тобто подбай про те, щоб не залишилося свідків, у тому числі вбий потерпілого "іровсяк випадок". *Освіченість* знаходить вираз у необхідності розширення кругозору, отриманні різнопланових знань, яких конче бракує при невисокому освітянському цензі. Звичайно, такі знання можуть стати в нагоді при шагуванні і виконанні різного роду діяльності, у тому числі злочинної. Потреба в освіченості нерідко пов'язується із небагатим кримінальним досвідом, необхідністю набуття знань і навичок, удосконалення злочинного професіоналізму. Також тлумачиться як уміння вести грамотну лінійну захисту при затриманні, налагоджувати стосунки із потрібними людьми, завдяки розумовим здібностям отримувати матеріальну вигоду, скрізь мати свій інтерес. Розходження у верхній частині списку термінальних цінностей у корисливих насильницьких і корисливих злочинців полягають у тому, що для крадіїв важливе значення мають вихованість, життєрадісність і чесність, тоді як до верхини ціннісної піраміди основної групи вони не входять взагалі. Як говорив класик: вихованість – "головний засіб успіху" злодія. І це дійсно так. Вихованість потрібна для того, щоб приспати пишність потенційних жертв, не привертати до себе зайвої уваги, розчинитися серед добродіяних громадян і радіти мирському життю, сповненому матеріальних благ і споживацьких можливостей. Чесність для кра-

дійв означає дотримуватися “кодексу злочинської честі”, не красти у своїх, не працювати на чужій території, по заслугах ділити здобич, віддавати відсоток до злочинської каси тощо.

Нижню частину структури інструментальних цінностей становлять *високі запити, непримиренність, чуйність, працьовитість, ретельність*. Останню 18-ту рангову позицію займають *високі запити* до життя, що, на перший погляд, може виявитися досить парадоксальним. Спроба дізнатися справжнє значення показового ігнорування засудженими високих запитів до життя наводить на певні роздуми. Насамперед, в умовах ізоляції від суспільства у них призупиняється реконструкція власного життя та образу бажаного майбутнього. У зв'язку з цим, констатація високого рівня життєвих запитів унеможливиться, оскільки злочинці незадоволені нинішніми умовами та якістю свого життя. Навпевно, ними береться до уваги минулий досвід соціальної неспроможності, бодай частково усвідомлюється небажання в минулому наполегливо досягати легальними шляхами цілей життєвого успіху і на цій основі експліцитно прогнозується незмінність життєвої траєкторії в майбутньому. Для того, щоб мати відповідний рівень життєвих запитів, щонайменше потрібно відчувати себе повноцінним членом суспільства, усвідомлювати в ролі господаря власного життєвого шляху, чітко знати чого прагнеш від життя, уявляти адекватність власних можливостей, випрацьовувати життєстійку спроможність стратегічного цілесюдження. З усім цим, як кажуть, у злочинців не склалося. Зважимо також, що серед засуджених не прийнято неаргументовано вихвалитися життєвими запитами, ділитися потаємними планами на майбутнє. Злочинна ідеологія вчить задовольнятися “примісними” цілями в житті, які рідко виходять за рамки підтримання звичного антисоціального способу життя. Утім, публічно визнати даний факт засуджені не наважуються, натомість показово заявляють, що високі запити не входять у сферу їх життєвих інтересів, що, на наше переконання, далеко не відповідає дійсності, судячи хоча б із раніше доведеного факту завищених самооцінок, котрі опосередковано вказують на завищені домагання, передусім матеріального змісту. *Непримиренність* парочито засуджується, бо це виклик колективізму, тоді як злочинці падають перевагу вмішно вживатися серед людей свого кола, виявляти терпимість і толерантність, не виділятися із натовпу, поважати колективну думку, зовні удавати підкорення спільним рішенням. *Чуйність* розцінюється як слабкість духу, антипод рішучості. *Працьовитість* пов'язується із трудовою зайнятістю, а враховуючи, що 70 % злочинців ніде не працювали і не навчалися, стає очевидним несприятне ставлення до необхідності працювати. *Ретельність* недооцінюється через те, що має відношення до трудової дисципліни, зобов'язань сумлінно виконувати “трудова повинність”, як полюбляють говорити злочинці.

Підсумовуючи експериментальний досвід вивчення “ціннісних орієнтацій” корисливих насильницьких злочинців, у тому числі учасників та лідерів організованих злочинних угруповань, за методикою

М. Рокіча, слід відмітити, що загальна корислива спрямованість особистості корисливих ненасильницьких і корисливих насильницьких злочинців індивідуалізується в різних стилях поведінки, неоднакових способах досягнення злочинної мети, що зумовлено певними відмінностями у деформаціях ціннісно-нормативної сфери свідомості та психологічними рисами й особливостями.

Список використаних джерел

1. Зотова О. И. Ценностные ориентации и механизмы социальной регуляции поведения / О. И. Зотова, М. И. Бобисва // Метод. проблемы социальной психологии. М. : Наука, 1975. С. 241–254.
2. Рагинов А. Р. Психология личности преступника. Ценностно-нормативный подход / А. Р. Рагинов // Личность преступника как объект психологического исследования : сб. науч. тр. Всесоюз. ин-та по изуч. причин и разр. мер предуп. преступности. — М. : ВИПЦ, 1979. — С. 3–33.
3. Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. — СПб. : ТОО ТК "Петрополис", 1997. — 205 с.
4. Карандашев В. П. Методика Шварца для изучения ценностей личности : концепция и метод. руководство / В. П. Карандашев. — СПб. : Речь, 2004. — 70 с.
5. Залыгина П. А. Аддиктивное поведение молодежи : профилактика и психотерапия зависимостей / Залыгина П. А., Обухов Я. Л., Поликарпов В. А. — Минск. : Прописки, 2004. — 196 с.
6. Леонтьев Д. А. Психология смысла : природа, стресс и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. — М. : Смысл, 2003. — 487 с.

В статье анализируется содержание ценностных ориентаций корыстных насильственных преступников в целом и участников организованных преступных группировок в частности, по результатам методики психологического тестирования М. Рокича, раскрываются ценности-цели и ценности-средства, устанавливается специфика постановки цели и достижения цели данной категории преступников, в сравнении с корыстными не-насильственными преступниками.

In the article the maintenance of the valued orientations of the mercenary violent criminals is analysed as a result of the method of the psychological testing of M. Rokich, the values-aims and the values-facilities are opened up, the specific of the purposefulness of this category of criminals is set, by comparison to mercenary non-violent criminal.

Стаття надійшла до редакції журналу 20 жовтня 2009 року.